

336780 - آیا میت برای اموالی که برای وارثانش به جای می گذارد اجر می برد؟

سوال

آیا کسی که از دنیا رفته و میراثی را به جای گذاشته برای این میراث اجری می برد یا آن که تنها برای اموالی که در هنگام زندگی اش بخشیده پاداش داده می شود؟

پاسخ مفصل

گردآوری مال از طریق تجارت و دیگر روش های جایز، مباح است و مسلمان اگر در کار مباحی که انجام می دهد نیت خیر داشته باشد، اجر می برد زیرا کارهای بندگان به نیت هایشان بستگی دارد، چنان که رسول الله - صلی الله علیه وسلم - می فرماید: «همانا کارها به نیت ها بستگی دارد و هر کس همان چیزی (اجری) را دارد که نیت کرده است» به روایت بخاری (۱) و مسلم (۱۹۰۷).

مردم نیز در مورد اموالی که به جای گذاشته اند بر دو دسته اند:

دسته اول: کسی که مالی را جمع آوری کرده و هدفش نیکی در حق خانواده اش و کسانی بوده که تحت نفقه او قرار دارند و قصدش این بوده که آنان را بی نیاز کند و در حقشان خیرخواهی کند و آنان را از چشم داشت و انتظار اموال دیگران دور سازد و هدفش از همه این کارها به دست آوردن اجر الهی باشد. این شخص برای اموالی که برای خانواده اش به جای می گذارد اجر می برد، زیرا او در حق بندگان خداوند نیکی کرده و الله نیز با پاداش فراگیرش در حق او نیکی خواهد کرد.

الله تعالی می فرماید:

{ هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ } [الرحمن: ۶۰]

(مگر پاداش احسان جز احسان است؟)

شیخ عبدالرحمن السعدی - رحمه الله - می گوید:

«یعنی: آیا پاداش کسی که در عبادت خالق و سود رساندن به بندگانش احسان و نیکوکاری نموده جز این است که [الله نیز] در حق او با ثواب جزیل و پیروزی بزرگ و نعیم ماندگار و زندگی سالم از آفات، احسان نماید؟» (تفسیر سعدی: ۸۳۱).

و از سعد بن ابی وقاص . رضی الله عنه . روایت است که گفت: رسول الله . صلی الله علیه وسلم . به سبب شدت گرفتن بیماری ای که در سال حجة الوداع دچارش شده بودم به عیادت من آمده بود، پس گفتم: بیماری من شدت گرفته و من ثروتمندم و جز یک دخترم کسی از من ارث نمی برد، آیا دو سوم مالم را صدقه دهم؟ فرمود: «نه».

گفتم: نصف آن را؟

فرمود: «نه».

سپس فرمود: «یک سوم را [صدقه بده] و یک سوم هم بزرگ . یا بسیار . است . این که وارثان خود را بی نیاز به جای بگذاری بهتر از آن است که آنان را در حال نیازمندی رها کنی تا دست نیاز به سوی مردم دراز کنند و تو چیزی را در راه الله خرج نمی کنی مگر آن که برایش اجر می بری، حتی لقمه ای که در دهان همسرت می گذاری» به روایت بخاری (۱۲۹۵) و مسلم (۱۶۲۸).

ابن هبیره . رحمه الله . می گوید:

«این که می فرماید «وارثان را بی نیاز بگذاری» دلیل بر این است که اگر مرد در صورت امکان خانواده اش را بی نیاز رها کند بهتر از آن است که آنان را فقیر بگذارد، زیرا این صدقه دهنده در حقیقت مال خود را به تعدادی از بندگان نیازمند الله عزوجل می دهد و وارثان او نیز از جمله عیال (نیازمندان و فقرای) پروردگار عزوجل هستند، پس اگر قصد صدقه دادن دارد اولی و بهتر آن است که از کسانی از وارثانش شروع کند که بخشش به آنان هم صدقه است و هم صلۀ رحم؛ زیرا مرد در حال زندگی کاسب وارثان خود است و در طول حیاتش برای آنان تلاش می کند؛ پس اگر بعد از مرگش چیزی برای آنان به جای بگذارد مانند آن است که با مالی که برایشان به جای گذاشته برای آنان زحمت کشیده باشد، از همین روی رسول الله . صلی الله علیه وسلم . می فرماید: «این که وارثان خود را بی نیاز به جای بگذاری بهتر است» (الإفصاح: ۱/ ۳۲۵).

شیخ ابن عثیمین . رحمه الله . می گوید:

«سپس رسول الله . علیه الصلاة والسلام . می فرماید: «تو اگر وارثان خود را بی نیاز به جای بگذاری بهتر از آن است که آنان را نیازمند به جای بگذاری و دستشان جلوی مردم دراز باشد».

یعنی: این که اموال را باقی بگذاری و [هنگام بیماری و ترس از وفات] آن را صدقه ندهی؛ تا اگر از دنیا رفتی وارثان آن را به ارث ببرند و بی نیاز شوند، این بهتر از آن است که چیزی برایشان باقی نگذاری تا «دستشان جلوی مردم دراز باشد» یعنی: دستشان را به سوی مردم دراز کنند که به ما بدهید...

و این دال بر آن است که میت اگر مالی برای وارثانش به جای بگذارد این برایش بهتر است.

انسان نباید گمان کند که اگر مالی به جای بگذارد و به اجبار از او ارث ببرند دیگر اجری ندارد! نه، بلکه او اجر دارد تا جایی که پیامبر. صلی الله علیه وسلم. فرموده است: «تو اگر وارثانت را بی نیاز به جای بگذاری بهتر از آن است که آنان را نیازمند بگذاری...» زیرا اگر مالی را برای وارثانت باقی بگذاری از آن سود می‌برند و وارثانت نزدیکان و خویشان تو هستند، حال آن که اگر صدقه بدهی غریبه‌ها از آن سود می‌برند در حالی که صدقه بر نزدیک و خویشاوند بهتر از صدقه به غیر خویشاوند است، چون صدقه به خویشاوند هم صدقه است و هم صلۀ رحم» (شرح ریاض الصالحین: ۱/ ۴۴ - ۴۵).

دستۀ دوم: مانند کسی که مال را جمع‌آوری می‌کند و از روی بخل و فخر فروشی آن را تلنبار می‌کند و صدقه نمی‌دهد و از روی حسد و جهل آرزو می‌کند که خویشان او از آن مال سودی نبرند، به ویژه اگر فرزندی نداشته باشد، به این بهانه که او زحمت کشیده است و خویشاوندش زحمتی برای این پول نکشیده‌اند.

برای چنین کسانی ترس از این است که سودی از به ارث رفتن مالشان نبرند، زیرا نیت خوبی در این ارث به جای مانده ندارند و میلی به نیکی کردن در حق خویشاوندان خود ندارند.

والله اعلم.